

УДК 94 (477) : 304.4 «192»

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2021.4.99>

Тетяна Кузнець\*

## «ДИТЯЧІ ПИТАННЯ» У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ 1920-х рр.

**Анотація:** У статті досліджується соціальна політика радянської влади у період формування тоталітарної держави щодо питань охорони дитинства, боротьби з дитячою безпритульністю та проблема організації мережі дитячих будинків, їх продовольчого та матеріального забезпечення. Вказано на причини зростання сирітства на сучасному історичному етапі, звернено увагу на причини сирітства та безпритульності дітей у міжвоєнний період, актуалізовано проблему пошуку радянською владою шляхів виходу зі складеної соціальної ситуації. Надано загальну характеристику політики формування «нової» людини, орієнтованої на колективізм і суспільну реалізацію.

**Ключові слова:** Українська СРР, радянська влада, соціальна політика, неповнолітні, сирітство, безпритульність, дитячі будинки

У реаліях сьогодення головним фокусом міжнародної організації, що діє під егідою ООН – ЮНІСЕФ – є соціальна політика держав, посилення впливу соціально-економічної політики на добробут дітей і моніторинг за дотриманням їх прав. За підрахунками фахівців, 18% населення України – це діти. Водночас сім'ї з дітьми становлять 45% тих, хто живе за межею бідності. Бідність на людину впливає протягом усього життя. Як показує історичний досвід, дитина, яка виросла в бідності, має високі ризики стати бідним дорослим. Не дивлячись на те, що обсяги державної соціальної підтримки є досить значними та становлять майже 5% ВВП, охоплення нею найбідніших верств населення у сучасній Україні є низьким, а розмір соціальних виплат не задовольняє елементарні потреби сімей з дітьми. Ключова причина полягає у тому, що система соціального захисту за своєю суттю є рудиментом радянських програм соціального забезпечення у поєднанні із запровадженими на сучасному етапі додатковими виплатами, спрямованими у переважній своїй більшості на конкретні категорії населення. Тому така допомога має фрагментарний характер і не відповідає реальним потребам родин.

До проблеми матеріального забезпечення дітей у реаліях сьогодення, пов'язаних з пандемією COVID-19, додаються і проблема фізичної втрати дітьми своїх батьків чи опікунів. Центр контролю та профілактики захворювань у США вперше озвучив кількість дітей у світі, які залишилися сиротами через смерть батьків чи опікунів під час пандемії COVID-19, або через наслідки цієї хвороби. Використовуючи дані смертності від COVID-19 з березня 2020 р. по квітень 2021 р., дослідники підраховували, що понад мільйон дітей

---

\* Кузнець Тетяна Володимирівна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Черкаська область, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9282-110X>; e-mail: [tetiana.kuznets@gmail.com](mailto:tetiana.kuznets@gmail.com)

пережили смерть одного або обох батьків протягом перших 14 місяців пандемії. Ще півмільйона пережили смерть бабусі, дідуся або опікуна, з яким вони проживали<sup>1</sup>.

Насправді ця статистика може бути набагато вищою. Відсутність моніторингу та офіційних даних про дітей України, які набули сирітства внаслідок пандемії, вказує на необхідність ведення такої статистики та надання невідкладної соціальної та психологічної допомоги таким неповнолітнім. Захист і підтримка дітей–сиріт має стати пріоритетом для української влади.

Як бачимо, і в ХХІ ст. сирітство не зникає. У сучасному українському суспільстві збільшується категорія дітей, які потребують соціального захисту. Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні загострила низку соціальних явищ – зубожіння населення, безробіття, трудову міграцію, що призвело до зниження виховних функцій сім'ї. Збільшилася кількість дітей–сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зроста дитяча бездоглядність, безпритульність, ускладнилися прояви девіантної поведінки.

Вивчення досвіду надання радянською державою соціальної допомоги дітям, які втратили родину, особливо у період складних суспільно–політичних і соціально–економічних трансформацій 1920–х рр., може бути цінним своїми позитивними результатами та убезпечити від помилок і недоліків інституційних форм утримання й виховання дітей–сиріт.

Історіографія проблеми створення та діяльності дитячих будинків у 1920–х рр. немає комплексного вираження в історичному вимірі. Окремі праці з означеної проблеми були опубліковані сучасниками<sup>2</sup> та відображають політику радянської держави у вирішенні проблеми дитячої безпритульності, однак, як і вся історіографія радянського періоду, хибують ідеологічною заангажованістю. Праці сучасних дослідників проблеми зорієнтовані на педагогічну складову в діяльності дитячих будинків окресленого періоду й то, у контексті досліджуваних ними тем дитячої безпритульності та бездоглядності. Увага ж на особливості створення й організаційно–правову складову практично не звертається<sup>3</sup>. Тому метою статті є висвітлення історичних особливостей організації радянською владою допомоги дітям–сиротам, зокрема, і через створення дитячих будинків.

Початок ХХ ст. в Україні характеризується інтенсивним розвитком науки, формуванням нових ідей і теорій, низкою реформ у галузі освіти, створенням державних інституційних установ. Закладаються основи формування системи державних закладів для опіки над малолітніми сиротами та бездоглядними дітьми. Такі інституції здійснюють опіку та виховання неповнолітніх дітей з незахищених верст населення. Однак державна система фінансування означених закладів не була належною, що призводило до їх занепаду.

На позитивне вирішення ситуації впливала мережа благодійних установ і закладів, що

---

<sup>1</sup> *Осадча Яна.* «Пандемія сирітства»: 1,5 млн. дітей у світі втратили своїх рідних через COVID-19. *Українська правда.* 2021. 22 липня. URL: <https://life.prawda.com.ua/health/2021/07/22/245461/>

<sup>2</sup> *Буров О.* Більше уваги до дитячих будинків. *Дитячий рух.* 1928. № 3; *Грабинский Г.А.* В детдомах Херсона. *Рабочий.* 1926. 4 декабрия; *Григорьев З.* Жизнь детей в Алешковском детдоме (монастыре). *Рабочий.* 1926. 21 июля; *Кільколюх С.* Оздоровлення інтернатних установ. *Дитячий рух.* 1928. № 8.

<sup>3</sup> *Виноградова–Бондаренко В.Є.* Виховання безпритульних дітей в Україні 20–х рр. ХХ століття: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2001. 22 с.; *Виноградова В.* Проблеми дитячої безпритульності (20–ті роки ХХ ст.). *Рідна школа.* 1999. № 10. С. 77–78; *Гущина М.Н.* Детская беспризорность в РСФСР в 1917–1941 годы. *Преподавание истории в школе.* 2009. № 7. С. 45–47.

надавали допомогу дітям з різними соціальними проблемами. Функціонувала система виховно–виправних установ, до яких потрапляли безпритульні діти. Основним джерелом їх доходу були матеріальні пожертви церков і монастирів, кошти приватних підприємців тощо. У 1902 р., наприклад, у Росії діяло 11,4 тис. благодійних установ і 19 108 опікунських рад, кошти яких спрямовувалися і на створення навчально–виховних закладів, утримання будинків для бідних дітей, нічних притулків для бродячих, народних їдалень, амбулаторій і лікарень. У цей період благодійність набуває світського характеру. Особиста участь у ній сприймалася суспільством як моральний вчинок. Благодійність пов'язувалася з благородством душі та вважалася невід'ємною справою кожного<sup>4</sup>. Уряд став ініціатором створення благодійних громад, які організовували опікунські заклади для дітей–сиріт і дітей, що опинилися у складних життєвих обставинах – сирітські будинки, притулки, гуртожитки–притулки тощо. Завдяки цьому вже тоді фактично функціонувала певна система опікунських установ для дітей–сиріт як у столиці, так і в губерніях, повітах і сільській місцевості. Фактично це була нова форма опіки за бездоглядними дітьми<sup>5</sup>.

У дореволюційний період питання захисту та піклування про сиріт, хворих та обездолених людей брали на себе церкви та монастирі. Серед монастирів і великих храмів того часу не було таких, які б не утримували лікарні, богадільні або притулки. З давніх часів в українському суспільстві існувала традиція допомагати один одному та піклуватися про ближнього, у першу чергу – про дітей–сиріт.

З приходом більшовиків до влади та запровадженням ними політики відокремлення церкви від держави, активного наступу на православ'я, ліквідації церков і монастирів, закривалися і сирітські притулки при них, а їх мешканці опинялися на вулиці. Така ситуація продемонструвала відсутність у радянської влади збалансованої соціальної політики та розробленої чіткої програми допомоги сиротам, спричинили масову дитячу безпритульність і бездоглядність. Ліквідація радянською владою приватної власності також закрила шлях до благодійності, яка була реальним джерелом допомоги нужденним дітям.

Зі знищенням благодійності держава змушена була брати на себе турботу про соціально обездолених дітей, число яких у результаті гострих соціальних катаклізмів – Першої світової війни, кількох революцій, більшовицької політики «воєнного комунізму», голоду, розрухи, економічної кризи, репресій – стрімко зросло. У 1921 р. безпритульних і бездоглядних дітей у РСР нараховувалося 4,5 млн. осіб, унаслідок голоду у 1922 р. їх стало вже 7 млн. осіб, у 1927 р. в РСР кількість безпритульних становила 334 тис. осіб, а в 1928 р. їх стало 80 тис. осіб. Однак на початку 1930–х рр., після так званого «великого перелому», їх знову нараховувалося більше 2 млн. осіб<sup>6</sup>. Точно визначити кількість безпритульних дітей в Україні, особливо на півдні, було досить складно через їх спосіб життя. Ці діти часто «гастролювали», тобто переїжджали з міста до міста. Особливою популярністю серед них користувалися Одеса, Миколаїв, Херсон. Тому «дітей вулиці» рахували шляхом реєстрації «завідників» базарів, підвалів, звідси цифри могли бути лише приблизними<sup>7</sup>.

---

<sup>4</sup> Галагузова М.А. Социальная педагогика: курс лекций. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. С. 14.

<sup>5</sup> Лялюк Г.М. Опікунсько–виховна діяльність інституційних установ на Лівобережній Україні (1918–1939 рр.). Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70. Т. 2. С. 33–38.

<sup>6</sup> Гуцина М.Н. Детская беспризорность в РСФСР в 1917–1941 годы... С. 45.

<sup>7</sup> Стремецка В.О. Методи ліквідації дитячої безпритульності та бездоглядності у 1920–1930–ті роки (на матеріалах Миколаївщини). Наукові праці: Науково–методичний журнал. Історичні науки. 2003. Т. 27. Вип. 14. С. 103.

Сирітство, бездоглядність, масові правопорушення серед неповнолітніх були одними з найгостріших проблем того часу, які вимагали від влади негайного свого вирішення. Виходячи із ситуації, яка складалася, органи державної влади намагалися головну увагу зосередити на забезпеченні утримання круглих сиріт, безпритульних дітей, зберегти шкільну систему та якомога ширше охопити дітей навчанням.

Починаючи вже з грудня 1917 р. новою владою при Народному комісаріаті соціального забезпечення було створено Відділ з охорони материнства та дитинства, відкривалися перші інтернати. Усі притулки, сирітські будинки, колишні кадетські корпуси та інститути шляхетних дівчат передавалися Наркомату освіти РСФРР й були перетворені на дитячі будинки<sup>8</sup>.

З утворенням у лютому 1919 р. при російському Наркоматі освіти Ради захисту дітей на чолі з А. Луначарським, створювалися їхні республіканські та місцеві філії. В УСРР вони з'явилися у березні 1919 р. при Народному комісаріаті соціального забезпечення та покликани були сприяти створенню належних умов фізичного та духовного розвитку дітей, запобігати дитячій смертності, безпритульності, злочинності, жебракуванню, здійснювати нагляд за умовами життя та харчування неповнолітніх<sup>9</sup>. До їх завдань входило також пошук приміщень для облаштування дитячих будинків, створення мережі безкоштовних пунктів харчування дітей і контроль за їх діяльністю.

У «Декларації про соціальне виховання дітей», прийнятій Наркоматом освіти УСРР у 1920 р., яка націлювала на охоплення соціально-педагогічним впливом усіх дітей віком до 15 років, надання можливості для навчання та виховання значної кількості безпритульних, перетворення виховання усіх без винятку дітей на загальну справу суспільства<sup>10</sup>. Дитячі будинки визнавалися однією з найкращих форм виховання дітей у дусі комунізму, праці, поєднання навчального та виховного процесу. На цьому етапі формування радянської системи освіти у профільному Наркоматі основою бачили не школу, а дитячі будинки та комуни з їх соціальним вихованням.

Річ у тім, що радянська влада, яка взяла курс на створення дитячих будинків, їх головною метою бачила можливість колективного виховання «нової людини», не обтяженої минулим і позбавленої негативного впливу оточуючого середовища. З огляду на це, державою формувалася система навчально-виховних закладів, до якої відносилися дитячі будинки, інтернати, трудові школи, денні дитячі будинки, відкриті дитячі будинки, заклади для неповнолітніх порушників, трудові будинки для дівчат, заклади для дітей з фізичними вадами, заклади з розподілу дітей. В УСРР існувало декілька типів закладів для безпритульних підлітків, причому всі вони перепліталися з іншими формами: будинки, що мали виробництво; будинки, де підлітки жили, але працювали в інших місцях, на різних підприємствах; сільськогосподарські колонії для неповнолітніх безпритульних злочинців; різні виробничі артілі<sup>11</sup>.

---

<sup>8</sup> Козлова О., Штань О. Досвід подолання дитячої безпритульності в СРСР та Європі у 1920–1930 рр. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 9 (83). С. 135–145.

<sup>9</sup> Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 20. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 7.

<sup>10</sup> Попов О.І. Декларація Наркомату освіти УСРР про соціальне виховання дітей. *Маловідомі періоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.)*: хрестоматія / упоряд. Л.Д. Березівська й ін. Київ: Науковий світ, 2003. С. 240.

<sup>11</sup> Виноградова В. Проблеми дитячої безпритульності (20–ті роки XX ст.) // *Рідна школа*. 1999. № 10. С. 77–78.

Радянська держава намагалася боротися з безпритульністю неповнолітніх, а не з її причинами. Зростання кількості безпритульних дітей змушувало шукати засоби для облаштування дитячих будинків. У 1921 р. їх існувало 1 844, в яких перебувало 98 890 тис. дітей. У результаті укрупнення в 1922 р. кількість таких закладів зменшилася до 1 649, у них перебувало 170 тис. дітей, у 1925 р. їх кількість ще зменшилася до 648 (понад 88 тис. дітей), а у 1927 р. – до 458 (близько 49 тис. дітей)<sup>12</sup>. Тенденція до зменшення кількості дитячих будинків була пов'язана не стільки зі зменшенням кількості безпритульних, скільки з економічною кризою в державі й обмеженим фінансуванням, що не давали можливості надати притулок усім дітям, що постраждали від соціальних потрясінь. Однак, навіть у такій незначній для тогочасної ситуації кількості, ці заклади стали оазисом порятунку для дітей, позбавлених батьківського піклування, порятунком від голодної смерті, хвороб і небезпек вулиці. Тут вони отримували засоби до існування, освіту та трудові навички. При дитячих будинках створювалися комісії з надання правової допомоги неповнолітнім, регулярно проводилися медичні огляди.

Варіантом «виживання» дитячих будинків було закріплення їх за великими підприємствами. Однак ці заклади у той час розраховували не тільки на зовнішню допомогу, а й шукали власні джерела існування. Саме на початку 1920-х років народжується ідея перетворення дитячих будинків у господарські одиниці – сільськогосподарські колективи, виробничі майстерні тощо. Дитячим будинкам надавалися ділянки поля, городу, саду. Для того, щоб покращити матеріальну ситуацію, дитячі будинки, в яких було небагато дітей, об'єднували між собою, що дозволяло їм краще впоратися із присадибною ділянкою. Під таку систему роботи дитячих будинків підводилася не тільки навчально-виховна, а й економічна основа – працю у полі чи саду використовували як практичну частину навчання та самозабезпечення продуктами харчування<sup>13</sup>.

Починаючи з 1925 р., основною формою дитячих закладів ставали дитячі містечка для дітей 4–18 років і сільськогосподарські колонії від 14 років, хоча дитбудинки продовжували існувати. Фактично інтернатні установи переходили на повний господарський розрахунок, поєднуючи продуктивну діяльність дітей із вихованням, навчанням і профорієнтацією. За віком основну масу вихованців становили діти від 8 до 15 років (71%), а підлітки, старші 15 років – 17%<sup>14</sup>. Колонії й, особливо, дитмістечка здійснювали комплексну соціально-реабілітаційну функцію: надавали притулок дітям, освіту в межах семирічки, професійні навички та працевлаштовували випускників профшкіл. Наприкінці 1920-х рр. в УСРР діяло 365 дитячих установ інтернатного типу, з них дитмістечка та комуни становили 264 заклади<sup>15</sup>.

---

<sup>12</sup> Діптан І.І. Проблеми дитячої безпритульності на Україні (1919–1932 рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 1992. Вип. 2. С. 56.

<sup>13</sup> Міхеєва О.К. Сирітство, безпритульність та злочинність неповнолітніх у 1920-ті рр. в контексті соціально-демографічних процесів. *Історичні та політологічні дослідження*. 2013. № 1. С. 123.

<sup>14</sup> Олянич Л.В. Суспільно-організаційна діяльність соціально-реабілітаційних установ для безпритульних дітей в УСРР у 1920-х рр. *Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія»*. Харків: ХНПУ, 2014. Вип. 50. С. 81.

<sup>15</sup> Букрєєв Т. Дитячий будинок як «історична необхідність» в період формування радянської тоталітарної системи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Історія»*. 2017. С. 91.

Зворотнім боком існування дитячих будинків були низький рівень державного фінансування та їх незадовільний стан, а їх утриманці проживали у жахливих умовах. Дитячі будинки були погано обладнані, бракувало найнеобхіднішого: приміщень, достатньої кількості продуктів харчування, одягу, особливо теплих речей, взуття, не кажучи уже про меблі, постільну білизну, підручники. Напівголодне, холодне існування дітей у цих закладах, антисанітарія, низький рівень матеріального забезпечення спричиняли високий рівень їх захворюваності та смертності<sup>16</sup>. І хоча у 1925–1926 рр. норми витрат на дитину були вищі, ніж у попередні роки, але їх все одно не вистачало: на харчування – 6 крб. у місяць, на одяг – 2 крб. у місяць, на господарчі потреби – 1,50 крб. у місяць, на навчання – 25 коп. у місяць, тобто разом – 9,75 крб. на місяць. Ця сума складала лише 56,5% від необхідної норми<sup>17</sup>.

Дитячі будинки забезпечувалися продуктами харчування за нормами, які були недостатніми, і до того ж їх не дотримувалися. У середньому по країні на початку 1920-х рр. кожному вихованцю закритого дитячого закладу, незалежно від його відомчої належності, на добу належало отримувати 200–300 г хліба, близько 100 г м'яса або риби і стільки ж крупи, 300–400 г картоплі, по 12 г солі та цукру. У низці губерній до продовольчої норми включали також яйця (20 шт. на місяць), молоко (по 1 склянці на день) та овочі або сухофрукти (близько 200 г на день)<sup>18</sup>.

Однак на практиці харчування дітей у кращому випадку складалося з пшоняної каші на воді, горохової юшки та сурогатного хліба, практично не придатного до вживання. Особливо мізерним – і за кількістю, і за якістю – було харчування у дитячих установах для так званих «дефективних» дітей, яким за нормами передбачався посилений пайок, прирівняний до пайка у санаторіях. Наряди для дитячих закладів на інші продукти – жири, м'ясо, рибу, молоко, одяг та інші промислові товари, взагалі не виконувалися<sup>19</sup>.

На початку 1930-х рр. у забезпеченні дитячих установ намітилося деяке поліпшення. Приблизні норми пайка при цьому практично не змінилися, за винятком, мабуть, норм хліба і молока. Добову норму хліба збільшили до 400 г (по 200 г білого і чорного) для вихованців дошкільних дитячих будинків, і до 500 г (по 250 г білого і чорного хліба) – для вихованців дитячих будинків шкільного типу. Молока всім дітям належало отримувати по півлітра в день.

У другій половині 1930-х рр. норми продовольчого пайка було піддано істотному коригуванню. Помітно збільшили хлібну норму, істотно розширили асортимент та обсяг молочної продукції. До обов'язкового пайка увійшли такі продукти, як сир, сир голландський і сметана. Збільшення норм забезпечення крупами також супроводжувалося розширенням асортименту з умовою переважання гречаної крупи. З 1938 р. до обов'язкового пайка дитячих будинків Наркомату освіти увійшли також печиво і цукерки монпансьє<sup>20</sup>.

---

<sup>16</sup> ЦДАВО України. Ф. 342. Оп. 14. Спр. 215. Арк. 7.

<sup>17</sup> Букрєєв Т. Дитячий будинок як «історична необхідність»... С. 92.

<sup>18</sup> Смирнова Т.М. Детские дома и трудколони: жизнь «государственных детей» в Советской России в 1920–1930-е гг. *Вестник РУДН. Серия: История России*. 2012. № 3. С. 22.

<sup>19</sup> Артюшенко О. До питання про охорону материнства та дитинства в УСРР у 1928–1933 рр. *Гуржійські історичні читання: Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 3. С. 279.

<sup>20</sup> Смирнова Т.М. Дитячий будинок як «історична необхідність»... С. 24.

До початку 1930 рр. в СРСР існували наступні типи дитячих будинків: дошкільні (для дітей 3-7 років), що працювали за принципом дитячого садка повного дня; шкільні (для дітей 8-15 років); змішані (для дітей 3-15 років); піонерські дитячі будинки, до яких приймали лише піонерів з 12 років з інших дитячих будинків; дитячі містечка для дітей 3-15 років і старші. У цей час також відкривалися кооперативні дитячі будинки для дітей, батьки яких працювали. Ці дитячі будинки створювалися за кошти професійних і громадських організацій. Однак значного поширення вони не отримали.

Складна соціально-економічна ситуація в країні та нова хвиля зростання дитячої безпритульності ускладнювала і без того непросто матеріальне становище дитячих будинків. Тому на третьому Всеросійському з'їзді у травні 1930 р. було прийнято рішення про закріплення всіх дитячих будинків за заводами, підприємствами, колгоспами, що сприяло б зміцненню матеріальної бази дитячих будинків і вирішувало б у перспективі проблему працевлаштування вихованців і забезпечення їх житлом.

До середини 1930-х рр. з остаточним утвердженням у країні тоталітарного режиму усе розмаїття різних видів дитячих установ практично зникло та було замінено уніфікованою системою дитячих будинків-інтернатів, яка проіснувала до 1990-х років.

У сформованій тоталітарній державі відбулася підміна загальнолюдських цінностей на класові. Проголошення утопічною мети побудови найдосконалішого та справедливого суспільства, ліквідації всіх пережитків минулого, у тому числі і соціальних бід, зробило закритою тему соціальних проблем і систему соціальної допомоги нужденним дітям.

Отже, соціальна політика держави, особливо у періоди її гострих соціально-політичних та економічних трансформацій, вимагає прискіпливої уваги до проблем неповнолітніх її громадян. Функції формування «нової людини», що покладалися на тодішні дитячі заклади, як «установи комуністичного виховання», визначалися їх правовою базою. Навчально-виховна робота включала соціальне, суспільно-політичне, трудове, фізичне та статеве виховання у поєднанні зі шкільним навчанням. Основним аспектом інтеграції колишніх «дітей вулиці» до існуючого соціуму був процес професійного навчання, зважаючи на прагнення влади якнайшвидше підготувати чергові робочі руки для реалізації політики індустріалізації. Досвід пошуку шляхів вирішення проблем дитячої безпритульності у 1920-х–1930-х рр. демонструє їх переваги та застерігає від помилок і спонукає до більш детального вивчення проблеми, яка все ще недостатньо висвітлена у вітчизняній історії.

*Tetiana Kuznets*

### «Children's Issues» in Social Policy Soviet Power in the 1920's

**Abstract:** The article examines the social policy of the Soviet government during the formation of a totalitarian state on issues of child protection, combating child homelessness and the problem of organizing a network of orphanages, their food and material support. The reasons for the growth of orphanhood at the present historical stage are pointed out, attention is paid to the causes of orphanhood and homelessness of children in the interwar period, the problem of the Soviet authorities' search for ways out of the current social situation is actualized. It is proved that socio-political and socio-economic transformations of the

interwar period significantly affected the situation of children, gave rise to their orphanhood and homelessness. The Soviet government's awareness of the scale and consequences of such phenomena forced it to look for ways out of the situation and to organize children's institutions. The general characteristic of the policy of formation of the «new» person, not burdened by the past and deprived of negative influence of the environment, focused on collectivism and social realization is given. It is established that orphanages were recognized as one of the best forms of raising children in the spirit of communism, labor, a combination of educational and upbringing process. In the formed totalitarian state there was a substitution of universal values for class. The proclamation of the utopian goal of building the most perfect and just society, the elimination of all remnants of the past, including social ills, closed the topic of social problems and the system of social assistance to needy children.

**Keywords:** Ukrainian SSR, Soviet power, social policy, minors, orphanhood, homelessness, orphanages